

ביום י' בתמוז התש"ן (3 ביולי 1990) נערך במשכן הכנסת טקס חלוקת פרסים מטעם האגודה הישראלית לבעיות הפרלמנטריות שהוקדש לזכרו של יצחק ה' קלינגהופר. להלן דברים שנאמרו בטקס זה על-ידי יושב ראש הכנסת דב שילנסקי וח"כ שמעון שטרית.

דב שילנסקי*

האגודה הישראלית לבעיות הפרלמנטריות החליטה להקדיש את הפרס הראשון לזכרו של פרופ' יצחק הנס קלינגהופר, שהלך לעולמו לפני כחצי שנה. לפני שנתיים קיימה האגודה סימפוזיון שהוקדש למלאת 60 שנה לפעילותו הפובליציסטית של פרופ' קלינגהופר, פעילות שהחלה ב-1928. קובץ ההרצאות שנישאו באותו יום בנושא "שפיטות החלטות הכנסת", וראו אור היום, הוקדש אף הוא לזכרו.

עם עלייתו של פרופ' קלינגהופר ארצה, הוא החל בעבודה אקדמאית, וברבות השנים היה לבר סמכא בתחומי המשפט המינהלי, החוקתי והבינלאומי. הוא היה חבר הכנסת החמישית, הששית והשביעית מטעם המפלגה הליברלית, ולאחר מכן גח"ל. הוא היה מן הראשונים שראו והדגישו את חשיבותה של חוקה לישראל כמגן זכויות הפרט והאזרח.

הכנסת, כמו האקדמיה, התברכה בפעילותו, וכן האגודה הישראלית לבעיות הפרלמנטריות, שפרופ' קלינגהופר היה ממייסדיה ומפעיליה הבולטים עד ימיו האחרונים. גם כשפרופ' קלינגהופר עזב את הכנסת, המשיך להתעניין ולהתעמק בבעיות הפרלמנטריות ונחשב לבר-סמכא בשאלות רבות מסוג זה, ובעיקר בכל הקשור לתקנון. יודע אני מיריעה אישית שחברי-כנסת רבים נעזרו בו, שמרו על קשרים הדוקים אתו וכל מכיריו ומוקיריו נהנו מהרוח הטובה שהישרה, נועם הליכותיו, נימוסיו הטובים ודיבורו המיוחד, שנתן תמיד את התחושה של "דברי חכמים בנחת נשמעים". כך נהג לגבי כל יצור אנוש, תומך ויריב, וכולם העריצוהו ואהבוהו.

אני מזמין את תלמידו, ח"כ פרופ' שמעון שטרית, לשאת דברים לזיכרו.

שמעון שטרית*

סיפר חייו של מורי ורבי, פרופ' יצחק הנס קלינגהופר ז"ל, הוא למעשה סיפורו של עם ישראל כולו. מצויים בו כל הפרקים, המוטיבים והאירועים המקופלים בתולדות עם ישראל במאה הזאת: ההגירה והנדידה, הבריחה והמלחמה, השואה והגולה, ולבסוף הגאולה והשבות לארץ.

פרופ' קלינגהופר נולד ב-1905 בקולומאה שבגליציה. ב-1914 עברה משפחתו

* ח"כ דב שילנסקי כיהן כיושב ראש הכנסת השתים עשרה.

* ח"כ שמעון שטרית, פרופ' למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים, מכהן כיום כשר הכלכלה והתכנון בממשלת ישראל.

לוינה, שם למד בבית ספר עממי ותיכון. ב-1923 נרשם לפקולטה למשפטים ולמדעי המדינה של האוניברסיטה בווינה. ב-1927 קיבל תואר דוקטור למדע המדינה ובשנת 1930 קיבל תואר דוקטור למשפטים.

במשך עשר השנים שבין 1928 ל-1938 היה פקיד ציבורי בשרות עיריית וינה. ב-1934 עמד בבחינות מיוחדות שהכשירוהו להתקבל לשרות משפטי בכיר בכל ענפי המינהל הציבורי באוסטריה.

בחדש מרץ 1938 פוטר מתפקידו עקב כיבוש אוסטריה על ידי הנאצים, כעבור שלושה חודשים היגר או ברח לפאריס, שם השיג עבודה אצל אחיו, בעל מעבדה ומפעל תעשייה זעיר למוצרים כימיים. בשעות הפנאי עסק בעבודות מחקר עבור חבר הלאומים.

ב-1940 ברח מצרפת ולאחר שהות של חצי שנה בפורטוגל הגיע לברזיל, בינואר 1941, בדרך תחתית קשה ביותר. בברזיל הוזמן לערוך סקר בצרפתית על ידי הממשלה והסקר הזה יצא לאור ב-1942. בין השנים 1942 ל-1946 היה פרופ' קלינגהופר מנהל כללי של משק חקלאי גדול בבעלותה של חברה שוויצרית, משנת 1945 עד 1948 עבד כפקיד של מזכירות המדינה של ארה"ב, בין היתר כעוזר מדעי של נציג ארה"ב בוועדה המשפטית הבינ-אמריקאית בריו-דה-ז'נרו. ב-1949 התקבל לשרות החוץ האוסטרי כיועץ משפטי של שגרירות אוסטריה בברזיל.

במרץ 1953, הוזמן ארצה להצטרף לסגל הפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית בירושלים. הוא קיבל את ההזמנה ועלה ארצה. שש שנים לאחר מכן, ב-1959, התמנה לדיקן הפקולטה למשפטים. ב-1961 נבחר פרופ' קלינגהופר לכנסת החמישית. פרופ' קלינגהופר היה איש אקדמיה מובהק, חוקר פורה ומורה בחסד. הוא היה מהאבות המייסדים של המשפט המינהלי והחוקתי שלנו ואולי הראשון והחשוב שבהם. פרופ' קלינגהופר שכתב, חקר והעמיד תלמידים הרבה, לא גרס התבודדות במגדל השן האקדמי. הוא ראה עצמו מחוייב לתרום מיכולתו לשרות הציבור גם מחוץ לאקדמיה. ואכן, הוא תרם תרומה חשובה ביותר, בשורה של תפקידים שמילא, להעמקת כיבוד זכויות האזרח בישראל ולחיזוק יסודות שלטון החוק, וכן למחוייבות של רשויות המדינה לרעיונות הבסיסיים של זכויות האזרח ושלטון החוק.

פרופ' קלינגהופר תרם את התרומה הזאת כאשר כיהן בשלוש כנסות, מהחמישית עד השביעית, מטעם המפלגה הליברלית שהוא היה בין מייסדיה, כחבר ועדת החוקה, חוק ומשפט וכחבר ועדת הכנסת. הצעות החוק שנתקבלו באותה תקופה נושאות את חותמו. אחת מהן, חשובה מאוד, שהוגשה כהצעת חוק על-ידו, מחכה עד היום הזה לאישור, כוונתי למגילת זכויות היסוד שהוגשה ב-1964.

לאחר פרישתו מהכנסת הוא כיהן כמבקר מערכת הבטחון, כמבקר האוניברסיטה, כנשיא האגודה לזכויות האזרח, וגם תרם רבות בפעולה בתחום ההסתדרות הציונית העולמית, בה שימש, בין השאר, כיו"ר הוועדה לתיקון חוקתה.

מעלותיו ותרומותיו האקדמיות ומפעל חייו הציבורי הייחודי מעמידים את פרופ' קלינגהופר בשורה אחת עם דור המייסדים של המדינה, על אף שלא היה כאן לפני קום

המדינה ובחמש השנים הראשונות לקיומה. מדינה עומדת לא רק על מערכת בטחונית וצבאית ועל תשתית כלכלית, אלא גם על נורמות חוקתיות ואמות מידה ציבוריות, ובנושא זה היתה לפרופ' קלינגהופר תרומה ייחודית ומשמעותית.

פרופ' קלינגהופר עומד בשורה אחת עם קברניטי המדינה היהודית בראשיתה ועם הנפילים שעיצבו את המשפט בישראל בראשית המדינה. יחד (ואזכיר שמות אחדים בלבד) עם השופט אגרנט, השופט לנדאו, השופט כהן, השופט ברנזון ואחרים שהלכו לעולמם כמו השופטים חשין, זוסמן, זילברג, ויתקון ז"ל, שעמו נתגלגלה לידי הזכות לעבוד כמתמחה בלשכתו.

פרופ' יצחק קלינגהופר היה איש מיוחד, משכמו ומעלה, לא רק כאיש אקדמיה וכאיש ציבור. הוא היה אדם מיוחד, עדין, נעים הליכות, בעל לב זהב, אוהב שלום ורודף שלום, חס על כבודו של הזולת ומוחל על כבודו שלו, צנוע ונחבא אל הכלים. כל מי שהכירו לא יכול היה שלא להתרשם עמוקות מאישיותו המיוחדת והייחודית. כך היה גם כשסבל בחייו וגם כאשר מתה עליו רעייתו מרים ז"ל שבה טיפל במסירות ובאהבה רבה.

אודה על האמת כי בעומדי לשאת בפניכם דברים לזכרו של פרופ' הנס יצחק קלינגהופר אני נרגש במיוחד וזאת על שום הקשר המיוחד שהיה לי עמו. הוא היה רבי ומורי וממנו למדתי את הפרקים הראשונים של תורת המשפט הציבורי. הוא ליווה אותי בעצה נכונה וכיד מנחה טובה ומכוונת בדרכי האקדמית. אני חב לו חוב גדול על עצתו ועל הנחייתו. את ראשית דרכי האקדמית כאסיסטנט בפקולטה למשפטים עשיתי תחת הדרכתו בשנים 1969-1970, ומאוחר יותר, לאחר שובי מאוניברסיטת שיקגו, לימדתי ביחד אתו משפט מינהלי בפקולטה. זכיתי ונפל בחלקי לעבוד במחיצתו ואחר כך נקשרו בינינו יחסי ידידות קרובה והוא היה לי לרב, מנחה ויועץ, לא רק בשאלות מקצועיות ואקדמיות אלא גם בנושאים ציבוריים.

אני יכול להזכיר כאן את עמדתו בפרשה עסקית ציבורית ידועה, לאחר שהתלבט רבות אמר לי, שמסקנתו הסופית היא, שצדקתי בדרך בה הלכתי. במידה מסוימת הלכתי בדרכו ואני שותף לגישתו שאנשי אקדמיה חייבים לצאת ממגדל השן האקדמי ולתרום לציבור מנסיונם המקצועי והמדעי. אני חש עצמי בן מזל שנתגלגלה לידי הזכות לעבוד במחיצתו של אדם מיוחד זה, איש אקדמיה מעולה ואיש ציבור ייחודי. פרופ' קלינגהופר העמיד סדר תיאורטי ואנליטי במחשבה המשפטית במשפט הציבורי. ספרו על המשפט המינהלי משמש עד היום כבסיס חשוב לחשיבה התיאורטית בנושאים רבים. היתה לו יכולת ייחודית לשלב בין המשפט הקונטיננטלי המאופיין ביסודות התיאורטיים שלו, לבין המשפט המקובל האנגלו-אמריקאי המאופיין ביסודות הפרגמטיים שלו.

פרופ' קלינגהופר כיהן כיושב ראש ועדות משפטיות, הכין הצעת חוק חשובה, הצעת חוק סדר הדין המינהלי, והיה חבר המועצה לבתי-דין מינהליים.

תרומה מיוחדת תרם פרופ' קלינגהופר בתחום השרשת ערכי שלטון החוק וזכויות האזרח לחברה הישראלית. הוא עשה זאת בדרכו נעימת ההליכות אולם בתקיפות

ובמחוייבות. הוא היה ליברל אמיתי והומניסט גדול. כוחו הגדול בתחום זה היה בהקפדה על איזון נכון ונכון בין זכויות הפרט וטובת הציבור.

בעבודתו המדעית והציבורית השאיר לנו פרופ' קלינגהופר סעיפים רבים בצוואה גדולה וחשובה, שכדי לקיימם עלינו להמשיך ולעמול. אזכיר כאן בקצרה שלושה נושאים כהדגמה: עדיין לא השלמנו את מגילת זכויות היסוד של האזרח שהניח ב-1964; טרם השלמנו את חוק סדר הדין המינהלי שניסח פרופ' קלינגהופר ונדון מספר שנים בוועדה מקצועית; גם בנושא משטר החרום הקיים בישראל מאז 1948 הציע פרופ' קלינגהופר – ואני הקטן הצטרפתי אליו – שיש לשנות את ההכרזה על שעת חרום לפי סעיף 9 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, כך שרק בתקופה של מעשי איבה ומלחמה בפועל תחול ההכרזה הרחבה, ואילו בדרך-כלל תישאר רק ההכרזה הכללית שתחול רק על עניינים בטחוניים.

אני בטוח, שהדרך הטובה ביותר שפרופ' קלינגהופר היה רוצה שנוכח אותה, היא על-ידי עידוד מחקרים ותלמידים, כפי שאנו עושים היום בהענקת הפרסים, וכן על ידי הגשמת הסעיפים שהזכרתי בצוואתו וסעיפים אחרים שלא הזכרתי.

פרופ' קלינגהופר ייזכר כאיש מופת וחבר בשורה הראשונה של האבות המייסדים של המשפט הישראלי והמשטר המתוקן והנאור שעוצב בישראל.

